

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ
НІЖИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ
НІЖИНСЬКА МІСЬКА РАДА

I ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ
АРХЕОЛОГІЧНИЙ
З'ЇЗД ПРОГРАМА РОБОТИ
ТА АНОТАЦІЇ ДОПОВІДЕЙ

НІЖИН, 23—25 листопада 2018 р.

Співорганізатори з'їзду:

Інститут археології НАН України
ДП «НДЦ «Охоронна археологічна служба України» ІА НАНУ
Ніжинська міська рада
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Ніжинський краєзнавчий музей імені І. Спаського
Товариство «Чернігівське земляцтво» у Києві

Головний редактор

ЧАБАЙ Віктор Петрович, член-кореспондент НАН України,
директор Інституту археології НАН України

*Затверджено до друку Вченою радою Інституту археології
протокол № 10 від 15 листопада 2018 року.*

I Всеукраїнський археологічний з'їзд: Програма роботи
П 26 та анотації доповідей (Ніжин, 23—25 листопада 2018 р.). —
Київ: ІА НАНУ, 2018. — 196 с.

ISBN ??

I Всеукраїнський археологічний з'їзд є продовженням традиції українських археологічних конференцій.

Основною метою з'їзду є підсумок результатів польових робіт та аналітичних розробок в Україні впродовж останніх 5 років та визначення напрямів подальших досліджень. Публікація відображає роботу з'їзду, що проходила у форматі тематичних секцій та презентацій.

Розрахована на археологів, музейників, пам'яткоохоронців, істориків та усіх, хто цікавиться археологією та давньою історією України.

УДК 902(477)(063)

ISBN ??

© Автори, 2018
© ІА НАНУ, 2018
© НДУ ім. М. Гоголя, 2018

ЗМІСТ

Карта Ніжина	4
Розклад роботи з'їзду	5
Програма роботи з'їзду	6
Археологічна інформація (створення, обробка, аналіз, візуалізація, використання).	32
Історія науки	47
Археологія кам'яної доби	63
Археологія енеоліту — бронзового віку	82
Племена раннього залізного віку і античний світ Північного Причорномор'я	104
Археологія ранніх слов'ян	135
Археологія Давньої Русі, пізнього середньовіччя та нового часу	150
Київ і східний світ	177
Електронні адреси учасників з'їзду	189

польських університетів. Ініціатором проведення з'їздів студентів праісторії польських університетів виступило Польське доісторичне товариство, утворене 1929 р. у Познані. Всього відбулося шість таких наукових форумів у 1930-х рр.

Проведення всеукраїнських наукових конференцій відновилося у повоєнні роки. V наукова конференція Інституту археології АН УРСР, на якій був накреслений план археологічних досліджень на перше повоєнне п'ятиріччя, проведена 1946 р. Починаючи із VI, яка відбулася у 1952 р., Інститут археології організовував всеукраїнські наукові конференції систематично. Учасники цих форумів підводили підсумки експедиційних досліджень, обговорювали актуальні проблеми стародавньої історії. З 1952 по 1983 р. проведено 14 наукових конференцій. 1989 р. відбулася остання – XX конференція, проведена разом із Одеським археологічним музеєм на відзнаку 150-річного ювілею Одеського товариства історії та старожитностей.

Представники українського археологічного співтовариства завжди виявляли інтерес до організації науки, зокрема у формах конференцій / конгресів / форумів / з'їздів. Зацікавленість виявлялася не лише у безпосередній участі, виголошенні доповідей, дискутуванні тощо, але й у залученні на етапі планування й організації цих заходів.

Обов'язковим елементом археологічних з'їздів / конференцій були виставки й виїзні екскурсії на місця актуальних теренових досліджень. Самі ж форуми набували якості відкритих інтелектуальних майданчиків для спілкування ще на моменті планування й підготовки, їх проведення впливало на формування іміджу професії, популяризувало археологію як науку, чинило протидію псевдонауці, пожвавлювало обмін інформацією як всередині інтелектуальної спільноти, так і з громадою.

О. Бонь

ОЛЕКСА ПЕТРОВИЧ НОВИЦЬКИЙ І XIV АРХЕОЛОГІЧНИЙ З'ЇЗД У ЧЕРНІГОВІ

Українська інтелігенція у часи Російської імперії відіграла важливу роль у формуванні національної самосвідомості українського народу. Більша частина її намагалась діяти у легальних межах, зокрема і розвиваючи науку. Охорона пам'яток була серед таких напрямків діяльності. Відомий мистецтвознавець, пам'яткоохоронець, академік ВУАН Олекса Петрович Новицький сам пройшов еволюцію від російського мистецтвознавця, першого літописця Третьяковської галереї та історика художників-передвижників до українського вченого, автора першої ґрунтовної монографії до Тараса Шевченка як маляра.

Метою даної роботи є висвітлення діяльності академіка ВУАН О. П. Новицького, голови Всеукраїнського археологічного комітету, на початку XX ст. у підготовці та роботі XIV Археологічного з'їзду у Чернігові.

Олекса Петрович Новицький (7[19]IV.1862 – 24.IX.1934) 9 січня 1904 р. був обраний членом-кореспондентом найавторитетнішого пам'яткоохоронного товариства не тільки в Москві, а і в усій Російській імперії – Московського археологічного товариства. Брав участь він і в головних форумах пам'яткоохоронців дореволюційних часів – Археологічних з'їздах, які проводило Московське археологічне товариство. Від Архітектурного товариства 3 квітня 1908 р. він був обраний на XIV з'їзд, який проходив у Чернігові на честь тисячоліття міста. Такий самий мандат 6 травня він отримав і від Московського археологічного товариства. Поїздка в Чернігів і спілкування з найвідомішими ученими, участь у плідних дискусіях сприяла науковому зростанню О. П. Новицького. Одночасно О. П. Новицький поставив проблему, яку вважав за необхідне розглянути в Чернігові: «Огляд матеріалів з археології України в мандрівках іноземців по Росії».

На самому з'їзді в Чернігові О. П. Новицький виступив з оригінальною доповіддю «Риси самобутності в українській архітектурі», яка викликала жваву дискусію.